

**Дії в умовах ведення
спеціальних операцій.
Методичний посібник**

Анотація

Посібник розроблено за досвідом ведення бойових дій у Афганістані, Іраку, збройних конфліктах на північному Кавказі та антитерористичної операції на Південному Сході України.

Він охоплює широке коло питань поведження військовослужбовців у різних умовах обстановки. За деякими питаннями пропонуються прості методики їх вирішення, користуючись якими командири зможуть самостійно в короткі терміни прийняти найбільш ефективні рішення.

Посібник призначений для офіцерського та рядового складу підрозділів, що беруть безпосередню участь в антитерористичній операції.

ДІЇ В УМОВАХ ВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ

МЕТОДИЧНИЙ ПОСІБНИК

Видавництво
«Центр учбової літератури»
Київ – 2023

Дії в умовах ведення спеціальних операцій. Методичний посібник. — Київ: Д 44 «Центр учбової літератури», 2023. — 134 с.

ISBN 978-611-01-2852-0

Посібник розроблено за досвідом ведення бойових дій у Афганістані, Іраку, збройних конфліктах на північному Кавказі та антитерористичної операції на Південному Сході України.

Він охоплює широке коло питань поведження військовослужбовців у різних умовах обстановки. За деякими питаннями пропонуються прості методики їх вирішення, користуючись якими командири зможуть самостійно в короткі терміни прийняти найбільш ефективні рішення.

Посібник призначений для офіцерського та рядового складу підрозділів, що беруть безпосередню участь в антитерористичній операції.

ISBN 978-611-01-2852-0

© «Центр учбової літератури», 2023.

ЗМІСТ

1. ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ	4
2. РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ	5
3. ПАТРУЛЮВАННЯ	9
4. КОНТРОЛЬ НАТОВПУ І ЗАВОРУШЕНЬ	17
5. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО РОБОТИ З МИРНИМ НАСЕЛЕННЯМ	22
6. ОХОРОНА ШТАБІВ ТА ЖИТТЄВО ВАЖЛИВИХ ОБ'ЄКТІВ	24
7. ПРАВИЛА ВЕДЕННЯ ПЕРЕГОВОРІВ ЗАСОБАМИ РАДІОЗВ'ЯЗКУ	28
8. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПРИХОВАНОГО УПРАВЛІННЯ ВІЙСЬКАМИ	34
9. СПОСТЕРЕЖНИЙ ПОСТ	38
10. ОБЛАДНАННЯ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ БЛОК-ПОСТА	42
11. ЗАСІДКОВІ ДІЇ	50
12. КОНТРАСІДКОВІ ДІЇ	60
13. ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ЗДІЙСНЕННЯ ПЕРЕСУВАННЯ ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИН (ПІДРОЗДІЛІВ) ТЕРИТОРІЄЮ, КОНТРОЛЬОВАНОЮ СЕПАРАТИСТСЬКИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ (РУХАМИ)	68
14. КОНВОЙ ТА СУПРОВОДЖЕННЯ	73
15. ОСНОВИ ВІЙСЬКОВОЇ ТОПОГРАФІЇ	79
16. АСПЕКТИ МЕДИЦИНИ, ГІГІЄНИ ТА ХАРЧУВАННЯ	88
17. МІННА БЕЗПЕКА	103
18. ЗАСТОСУВАННЯ АРМІЙСЬКОЇ АВІАЦІЇ	111
19. СПОСОБИ БОРОТЬБИ З БЕЗПІЛОТНИМИ ЛІТАЛЬНИМИ АПАРАТАМИ (БПЛА)	118
20. ОСНОВИ ТАКТИКИ ДІЙ СНАЙПЕРІВ ТА КОНТРСНАЙПЕРСЬКІ ДІЇ	120

1. ОСНОВНІ ВИЗНАЧЕННЯ

Специфічні дії військ (сил) Збройних Сил (ЗС) України – дії військових формувань в антитерористичних операціях (АТО), а також при ліквідації наслідків надзвичайних станів техногенного та природного характеру.

Специфічні дії проводяться у мирний час, в умовах надзвичайного стану та в особливий період на території України, а в окремих випадках і за її межами (під час участі в антитерористичних та міжнародних миротворчих операціях).

Антитерористична операція (АТО) – комплекс скоординованих спеціальних заходів, які проводяться за єдиним замислом під керівництвом Антитерористичного центру органами і підрозділами СБУ, МВС України, МНС України, ДПС України, ЗС України із залученням сил і засобів інших центральних органів виконавчої влади для попередження, запобігання злочинним діям та припинення їх, які здійснюються з терористичною метою, задля звільнення заручників, знешкодження терористів, мінімізації наслідків терористичного акту.

2. РОЗТАШУВАННЯ НА МІСЦІ

Район розташування підрозділу призначається на місцевості, яка має природні укриття і забезпечує захист підрозділів від засобів масового ураження (ЗМУ) та високоточної зброї. Він повинен забезпечувати розосереджене і приховане розміщення підрозділу, швидкий збір і проведення маневру в потрібному напрямку, зручність розміщення та відпочинку особового складу, а також сприятливі санітарно-епідемічні умови. Необхідно уникати розташування підрозділів поблизу населених пунктів, важливих об'єктів, по яких противник може завдати масованих вогневих ударів та застосувати ЗМУ.

Як правило, у населених пунктах підрозділи розташовуються ближче до окраїн. Як укриття використовуються підвальні приміщення будинків, місцеві сховища та інші міцні споруди.

У лісі підрозділ розташовується вздовж доріг і просік. На випадок виникнення лісової пожежі підготовлюються шляхи виходу в запасні райони. Гасіння пожежі й рятувальні роботи здійснюються черговим підрозділом, а за потреби і додатково виділеним особовим складом.

Під час розташування на місці особовий склад повинен знаходитися в постійній готовності до відбиття нападу наземного і повітряного противника, знищення його диверсійно-розвідувальних груп. У всіх випадках при розташуванні на місці солдат повинен знаходитися в постійній бойовій готовності до відбиття наземного, повітряного противника, знищення десантів і розвідувально-диверсійних груп. Солдат у складі відділення в призначеному районі зазвичай розташовується вздовж маршруту висунення. При цьому використовуються захисні та маскуючі властивості місцевості. Для бойової машини піхоти (бронетранспортера) механік-водій (водій) вибирає місце, що забезпечує приховане розташування від наземного і повітряного спостереження противника, швидкий вихід у потрібному напрямку й умови, необхідні для технічного обслуговування машини (дозаправка паливом і поповнення боєприпасами, перевірка озброєння,

механізмів і приладів, їх вивірка і регулювання, змащування та усунення виявлених недоліків).

Одночасно з інженерним обладнанням розташування солдат вивчає сигнали і порядок дій на випадок раптового нападу противника. За необхідності проводяться тренування щодо швидкого заняття позиції для відпрацювання раптового нападу противника.

Зміна району розташування підрозділу здійснюється за вказівкою старшого командира. У разі раптового застосування противником ЗМУ, високоточної, вогнепальної зброї або систем дистанційного мінування та якщо немає можливості вчасно доповісти про це старшому командирі, зміна району може проводитися за рішенням підрозділу з подальшою доповіддю про це старшому командирі.

Під час усвідомлення завдання на розташування на місці командир підрозділу:

особливу увагу звертає на заходи, що проводяться старшим начальником в інтересах розвідки району майбутнього розташування підрозділів;

визначає можливість завдання ударів по підрозділу при розташуванні в зазначеному районі, а також імовірність дій у ньому диверсійно-розвідувальних груп противника та незаконних збройних формувань (НЗФ);

вивчає захисні та маскувальні властивості місцевості, можливість їх використання для захисту військ, насамперед від високоточної зброї, умови для дій тактичного повітряного десанту (ТакПД) і диверсійно-розвідувальних груп противника.

У рішенні на розташування на місці командир підрозділу визначає:

на що зосередити основні зусилля; місця (райони) розташування з визначенням порядку дій щодо їх зайняття;

склад, завдання і порядок зміни чергового підрозділу і добового наряду;

основні питання управління і взаємодії; порядок організації охорони та інші завдання за видами забезпечення, у тому числі щодо використання місцевих ресурсів.

Для організації відбиття можливого нападу наземного противника визначаються:

штатним і доданим підрозділам – завдання, маршрути висування, позиції (рубежі);

які чергові вогневі засоби мають бути в підрозділах для відбиття нападу повітряного противника; вказується порядок ведення вогню.

Інженерне обладнання районів розташування починається негайно з прибуттям у них підрозділів, а по можливості й завчасно. У районі розташування підрозділу поблизу машин особовий склад обладнає відкриті або перекриті щілини, а за наявності часу влаштовує бліндажі та сховища. Для озброєння і військової техніки (ОВТ), зенітних і чергових вогневих засобів, підрозділів на позиціях охорони, а також ракет, боєприпасів, пального й матеріальних засобів обладнуються окопи й укриття. Місця розташування підрозділів, ОВТ, позиції охорони і чергових вогневих засобів, сліди від машин ретельно маскуються. З метою забезпечення маневру розвідуються наявні дороги. У районі розташування і на підступах до нього розвідуються, підготовлюються шляхи для виходу підрозділів з нього і маневру під час відбиття нападу противника. Радіо- і тепловипромінювальні об'єкти маскуються спеціальними покриттями (екранами), поблизу них обладнуються оманні об'єкти (теплові пастки). Маскування перевіряється візуальним спостереженням.

Командир підрозділу здійснює контроль за інженерним обладнанням району розташування, технічним обслуговуванням ОВТ, поповненням підрозділів боєприпасами та іншими матеріальними засобами і дотриманням високої бойової готовності підрозділу.

Підрозділи під час розташування на місці охороняються безпосередньо методом патрулювання, а в разі загрози нападу противника – сторожовою охороною, яка виставляється бригадами

(полками, батальйонами) на вказаних їм рубежах і в смугах (на позиціях). Охорона повинна бути круговою і перехоплювати всі основні дороги та підступи до району розташування. У ротах організовується безпосередня охорона.

У підрозділі для охорони особового складу й ОВТ призначається добовий наряд, склад якого визначається старшим командиром. Кількість змін днювальних і порядок їхньої зміни повинні забезпечити охорону особового складу й ОВТ в усьому районі розташування підрозділу. Черговий підрозділу забезпечується засобами зв'язку з командиром підрозділу, іншими підрозділами.

Забороняється:

розташовувати підрозділи під лініями електропередач, поблизу газо- та нафтопроводів;

робити написи або виставляти покажчики з найменуванням і нумерацією підрозділів та прізвищами їх командирів;

виходити за межі району розташування особовому складу підрозділу, який не несе службу в добовому наряді і не виконує завдання в складі підрозділів охорони, у районі розташування обмежується пересування особового складу і техніки.

3. ПАТРУЛЮВАННЯ

Патрулювання – це переміщення патруля за вказаним маршрутом з визначеними завданнями для досягнення мети різними способами.

Патруль – це група військовослужбовців, яка споряджена для виконання завдань патрулювання і забезпечена озброєнням, технікою та матеріально-технічними засобами.

Способи виконання завдання під час патрулювання: переміщення визначеними маршрутами, виставлення спостереження, огляд, бесіди з місцевим населенням й інформаторами, контроль, фотографування.

До патрулювання повинен залучатися професійно підготовлений особовий склад. Патрулювання здійснюється в денний та нічний час. У нічний час додатково використовуються прилади для нічного спостереження та освітлювальні засоби. Терміни патрулювання – від години до декількох днів.

Патрулювання здійснюється з метою ведення спостереження в зоні, яка не перекривається спостережними постами та контрольно-пропускними пунктами (КПП), розслідування різних інцидентів, показу присутності сил усім сторонам у зоні діяльності, надання силам можливості вільного руху, збору інформації.

Принципи виконання завдань під час патрулювання: приймати рішення і діяти, спостерігати й аналізувати, шукати і виявляти, розмовляти та розуміти, дивитись і бачити.

На забудованих територіях вигідніше використовувати піші патрулі. Це дає можливість спілкуватися з населенням, що має велике значення для виконання завдання. У результаті спілкування з місцевими жителями можна добути багато корисної інформації. Однак цю інформацію потрібно досконало проаналізувати, тому що в ній можуть міститися неправдиві дані, через що можуть постраждати невинні люди.

При плануванні патрулів необхідно враховувати:

1. Яка основна мета патруля?

2. Яка ситуація в зоні відповідальності?
3. Де знаходяться «мертві зони» для спостережних постів?
4. Яка інформація найбільш бажана?
5. Які є можливі маршрути проникнення, де є ці дороги з огляду на населені пункти, місця розташування інших збройних формувань та яка мета проникнення?
6. Чи є люди, що належать до ворогуючих сторін у населених пунктах?
7. Чи є які-небудь релігійні чи інші свята, що можуть спричинити підвищення напруги?
8. Чи є міни в зоні відповідальності?
9. Патрулювання має здійснюватись вдень, у темну пору доби чи в особливих погодних умовах?

Ці моменти повинні бути ретельно скоординовані з іншими патрулями. Тривалість і завдання кожного патруля повинні бути ретельно оцінені.

При плануванні патрулів треба уникати систематичності у виборі маршрутів та часу. Оперативний офіцер повинен часто змінювати порядок дій патрулів так, щоб ворогуючі сторони не могли передбачити їх дії: маршрути патрулів; вибір часу від'їзду і прибуття; кількість і склад патрулів. Періодична зміна системи патрулювання дуже важлива.

Патрулювання залежно від призначення та способу виконання завдань може виконуватись: транспортним засобом; пішим патрулем; повітряним шляхом; на човнах; змішаним пересуванням.

Патрулювання на техніці використовується в таких ситуаціях:

велика зона відповідальності; обмеження у свободі пересування; за необхідності діяти швидко; у разі використання важкого спорядження чи великої його кількості.

Як правило, склад патруля повинен бути не менше 3 осіб. У денний час призначається від однієї машин і більше, вночі – не менше двох машин.

На транспортний засіб наносяться розпізнавальні знаки, які спрощують розпізнавання спостережних постів (СП). Піший патруль повинен мати ознаки, що легко розрізняються на великій відстані, щоб уникнути непорозуміння і помилкового обстрілу патруля. Піший патруль, як правило, має відповідну відзнаку, яка є видимою з прийнятної відстані, для того, щоб уникнути помилки в ідентифікації та відкриття вогню з боку дружніх сил.

Обмеження пішого патруля порівняно з патрулями на техніці: відсутність укриття, зменшена гнучкість у термінах виконання завдань, оперативна діяльність через відстань та витривалість (порівняно з часом), менш зручні та меншого радіуса дії можливості зв'язку, через більш легкі (переносні) засоби (зв'язку) порівняно з монтованими на машинах.

Якщо піший патруль проводить патрулювання не в своїй зоні відповідальності, його дії повинні бути чітко скоординовані зі штабом іншого підрозділу заздалегідь.

Повітряний патруль – це патруль, який виконує завдання на літаках, вертольотах, дистанційно пілотованих літальних апаратах, оснащених теле-, фотоапаратурою. Застосовується для контролю за місцевістю, важкодоступною для інших видів патрулів, підтвердження інформації, вже отриманої із землі, а також для зменшення загрози особовому складу патруля.

Повітряне патрулювання має обмеження і залежить від погодних умов і видимості, механічних помилок та відсутності достатньої кількості літаків, накладених обмежень на маршрути польотів, розклад польотів, висоту та ін.

Комбінований патруль – це поєднання піших, на техніці, повітряних та інших патрулів, призначених для виконання різноманітних завдань.

Комбіновані патрулі дозволяють швидше та більш якісно виконувати задачі, вони повною мірою відповідають меті патрулювання та є найбільш ефективним його видом.

Під час підготовки патрулів слід чітко усвідомити:

як діяти при зіткненні із засідкою і коли ніхто не ушкоджений, як діяти, коли патруль несе втрати;

у який спосіб діяти в оточенні, при спробі захоплення патруля в полон або за вимоги здати зброю, що належить патрулю;

патруль збився з маршруту;

патруль потрапив на мінне поле і ніхто не ушкоджений або один із патрульних поранений протипіхотною міною;

патруль обстріляний, очевидно, через проблеми з розпізнання;

патруль обстріляний ворожими силами;

як затримати порушника;

як виконувати медичну евакуацію.

Звичайно, усі залучені сторони повинні узгодити проведення повітряного спостереження заздалегідь.

При організації патруля визначають три фази:

1. Планування, підготовка та інструктаж.
2. Патрулювання.
3. Підбиття підсумків та доповідь.

Інструктаж перед початком патруля

У призначений час перед від'їздом начальник патруля повинен проінструктувати весь особовий склад патруля щодо дій у різних ситуаціях і переконатися, що особовий склад правильно засвоїв порядок дій.

Інструктаж повинен включати: завдання; загальну ситуацію в районі; події, що можуть мати місце; доповіді від попередніх патрулів (усю поточну інформація, включаючи дані про перешкоди), інформацію про інші патрулі та заходи, що слід чекати, маршрути сусідніх патрулів; додаткове завдання, якщо основне не може бути виконане; маршрут патрулювання; як сусіди та спостережні пости повинні бути поінформовані; час від'їзду (виходу), прибуття у різні пункти й остаточний термін повернення на базу; кодові слова для зв'язку у разі непередбачених ситуацій; процедура медичної евакуації; прогноз погоди; переконатися в правильності розуміння завдань; підбиття підсумків та доповідь патруля, де та коли.

Кожен член патруля повинен бути ретельно і повністю проінструктований перед виїздом, готовий діяти як начальник патруля.

Протягом патрулювання необхідно:

діяти згідно з планом патрулювання, невиконання пунктів плану може негативно вплинути на виконання задач патрулювання; постійно вести письмові записи про все, що спостерігалось, відповідно до стандартних процедур, патруль повинен робити позначки, відмічаючи час, не надіючись тільки на пам'ять, малювати ескізи, де вони корисні. Де це можливо та не ризиковано для патруля використовувати відеокамеру чи фотоапарат для зйомки;

зупинитися при потребі ідентифікації патруля, негайно доповідати радіостанцією в штаб про будь-які спроби перешкодити рухові патруля і чекати інструкції;

підтримувати постійний радіозв'язок з базою і за необхідності з вищими та сусідніми штабами, інформувати їх щодо переміщення патруля, якщо з тактичних причин патруль повинен мінімізувати використання радіозв'язку, доповідати тільки при досягненні попередньо підготовлених пунктів (точок) на маршруті, використовувати тільки короткі кодові слова;

аналізувати стан доріг і шляхів, рельєф ландшафту, наявність перешкод будь-якого типу, включаючи мінні поля;

записувати будь-які зміни у розташуваннях військових формувань конфліктуючих сторін;

гарантувати безпеку всіх карт, документів і спорядження патруля;

занотовувати будь-які зміни в навколишньому середовищі або цивільній діяльності, у житті цивільних мешканців, що може вказувати на напруження ситуації та прогнозувати відновлення ворожнечі;

чітко дотримуватись плану патрулювання, розслідування інцидентів без попереднього наказу штабу не дозволяється.

Піший патруль рухається, як правило, дорогами, бойовий порядок будується таким чином: 2 людини рухаються колією праворуч, 2 – колією ліворуч. При цьому патрульні виставляються в шаховому порядку, з дистанцією до 8 метрів. Патрульний повинен рухатися в метрі від узбіччя, щоб уникнути раптового його

захоплення бойовиками (наприклад, з кущів на узбіччях, з інших укриттів). Такий порядок руху також сприяє тому, щоб не потрапити на міни (їх зазвичай встановлюють на узбіччях: під листям, снігом і т. д.). При побудові бойового порядку начальник патруля розміщує кулеметника РПК (ПКМ) або досвідченого стрільця першим у колоні. Він контролює фронтальний сектор руху. Начальник патруля йде другим у колоні, його сектор спостереження – правий. Також він спостерігає за діями всіх солдатів для здійснення належного управління. Позаду рухаються стрілки. Відповідно той, хто перебуває за начальником патруля, спостерігає лівий сектор, а замикаючий колону контролює обстановку з тилу.

Також для полегшення управління вогнем начальник патруля орієнтує патрульних на місцевості. Орієнтування проводиться за принципом годин: у напрямку руху – «12 годин», права сторона – «3 години», тил колони – «6 годин», ліва сторона – «9 годин». Відповідно в проміжках – інші години. Завдання пішого патруля під час руху: вести спостереження в призначених напрямках з метою виявлення незаконних дій стосовно місцевого населення та недопущення раптового нападу незаконних збройних формувань. Рухаючись призначеним маршрутом, кожен солдат повинен не тільки спостерігати за своїм сектором, але й тримати в полі зору товаришів, що йдуть безпосередньо попереду і позаду. Це необхідно для того, щоб не допустити раптового (прихованого) їх захоплення з будь-яких прилеглих до дороги укриттів.

У разі виявлення бойовиків або нападу на піший патруль перший, хто побачить противника, відразу подає встановлений сигнал (наприклад, «напад на 5 годин»). Кожен, почувши сигнал, дублює його голосом і займає оборону в напрямку, де вказані бойовики. Один із солдатів (раніше призначений), як правило, той, хто рухається за начальником патруля, займає оборону в зворотному напрямку із завданням вести спостереження і не допустити раптового нападу на патруль з тилу.

Отримавши сигнал, кожен солдат миттєво перекидає свій погляд одночасно з прикладеною до плеча зброєю в бік, звідки

Книги, які можуть вас зацікавити

Методичні рекомендації "Контрзасадні дії" (за досвідом проведення ООС (раніше АТО))

Нічний бій. Техніка і тактика

Техніка засідки для малих піхотних підрозділів

Фортифікація та маскування

Тактика легкої піхоти для дій малих груп

Сучасна вогнева підготовка

Перейти до галузі права
Військове право

[Перейти на сайт →](#)